

Μαρκαντώνης Δεγκρές («Δαρκές»), Συντυχία (α)πάνω στα προσκυνήματα του Ιεροσολυμάτου («Προσκυνητάρι(ον) των Ιεροσολύμων»). Αντικριστή/ συνοπτική έκδοση του Κειμένου με Εισαγωγή, Σχόλια, Λεξιλόγιο και Επίμετρο. Φιλολογική επιμέλεια: GIORGOS KECHAGIOGLOU. Λευκωσία: Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ 2017. 829σσ. – ISBN: 978-9963-556-69-4 (€ 25.00)

- CHRISTOS ANGELOPOULOS, University of Ioannina
(angelopouloschristos@yahoo.gr)

Ο GIORGOS KECHAGIOGLOU προχωρά στην φιλολογική επανέκδοση του κυπριακού ποιήματος των τελών του 16ου αιώνα με τίτλο «Συντυχία (α)πάνω στα προσκυνήματα του Ιεροσολυμάτου», γνωστότερου ως «Προσκυνητάρι(ον) των Ιεροσολύμων» του Μαρκαντώνη Δεγκρές (ή Δαρκές, σύμφωνα με τον τίτλο του ποιήματος).

Έπειτα από έναν σύντομο πρόλογο (σ. 9–12), ο συγγραφέας επιλέγει να καταγράψει την ιδιαίτερα εκτενή βιβλιογραφία που χρησιμοποιεί, καθώς και τις απαραίτητες βραχυγραφίες (σ. 13–38). Η αναλυτική εισαγωγή βοηθά τον αναγνώστη να κατανοήσει περισσότερο το κείμενο και το πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε, ενώ αποσαφηνίζει σχετικά με το κείμενο ζητήματα. Ξεκινώντας με τη διευκρίνιση του όρου (θρησκευτική) «προσκύνηση» ή «προσκύνημα» (σ. 40–42) και με μια συνοπτική αναφορά στις απαρχές των χριστιανικών προσκυνηματικών ταξιδιών και των πρώτων προσκυνητών (σ. 42–45), ο KECHAGIOGLOU εξετάζει και αναλύει τα γραμματειακά είδη των «Οδοιπορικών των Αγίων Τόπων» (σ. 45, 46), των «Οδηγών προσκυνητών των Αγίων Τόπων» (σ. 46–52), καθώς και των «Προσκυνηταρίων των Αγίων Τόπων» (σ. 52–54). Κάνει λόγο για καταγραφές, αποτυπώσεις και αναμνήσεις ταξιδιών και βιωματικών εμπειριών σε περιηγητικά, λογοτεχνικά, θεολογικά και θρησκευτικά κείμενα, καθώς και στην τέχνη (σ. 54–56). Στις επόμενες σελίδες (σ. 57–59) δίνονται τα γενικά χαρακτηριστικά του ποιήματος: πρόκειται για ένα προσωπικό ταξιδιωτικό «οδοιπορικό» του συγγραφέα–ποιητή στους Αγίους Τόπους και σε ορισμένες όμορες περιοχές· η αφήγηση, η οποία ακολουθεί, ως επί το πλείστον, ευθύγραμμη χρονολογική τάξη, είναι πρωτοπρόσωπη και ορισμένες φορές διακόπτεται από σύντομες στιχομυθίες, καθώς και από «αποστροφές» προς τον αναγνώστη· το ποίημα έχει 2590 ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους, με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία, ενώ η γλώσσα φαίνεται

πως αποτελεί κράμα της «κοινής νεοελληνικής» και κυπριακού ιδιώματος της εποχής. Εν συνεχεία, ο ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ αναλύει διεξοδικά το περιεχόμενο των στίχων (σ. 59–73).

Η παράδοση του ποιήματος αποτελεί ένα ακόμα σημαντικό ζήτημα που εξετάζεται στην εισαγωγή (σ. 74–98). Μοναδικός μάρτυρας του κειμένου είναι η έντυπη έκδοση που έγινε στη Βενετία από τον Giovanni Antonio Giuliani το 1645, το μοναδικό αντίτυπό της οποίας φυλάσσεται στη Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Κολεγίου της Ρώμης (αρ. Β All XVI 11/6, Pontificio Collegio Greco Sant' Athanasio). Δίνονται, ακόμα, πληροφορίες σχετικά με αναφορές και μελέτες στην έντυπη έκδοση μέχρι και τις αρχές του 21ου αιώνα, καθώς και μια αναλυτική περιγραφή του προαναφερομένου αντιτύπου. Εξετάζονται, επιπρόσθετα, με βάση στοιχεία του ίδιου του κειμένου και με τρόπο υποδειγματικό, το όνομα και η καταγωγή του ποιητή (σ. 99–106), αλλά και η χρονολόγηση του κειμένου (1590) και του προσκυνηματικού ταξιδιού του ποιητή (σ. 106–110).

Ο ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ προβαίνει σε ορισμένες γλωσσικές παρατηρήσεις και στην εξέταση γλωσσικών φαινομένων (σ. 111–123). Επισημαίνει πως η έντυπη έκδοση είναι γεμάτη με σφάλματα, γεγονός που δεν επιτρέπει ασφαλή συμπεράσματα και άποψη για την επιδεξιότητα του συγγραφέα-ποιητή. Λόγος γίνεται, επίσης, και για το μέτρο του ποιήματος (σ. 127–133), το οποίο αποτελείται από ομοιοκατάληκτους ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία. Παράλληλα, γίνεται σχολιασμός απόψεων άλλων μελετητών, όπως αυτών της Ε. Γιακουμάκη και της Α. Στυλιανού, σχετικά με τη γλώσσα του ποιήματος. Ένα ακόμα ζήτημα που αγγίζει ο ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ είναι αυτό της πρόσληψης και της τύχης του κειμένου, αλλά και των νεότερων εκδοτικών δοκιμών (σ. 140–168).

Όπως είναι φυσικό σε μια έκδοση κειμένου, παρατίθενται οι αρχές που υιοθετεί ο συγγραφέας για τη νέα αυτή έκδοση (σ. 169–181) και στη συνέχεια ακολουθεί η έκδοση του κειμένου (σ. 184–323). Ο ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ επιλέγει να παραθέσει στις αριστερές (ζυγές) σελίδες τη Διπλωματική Μεταγραφή (ΔΜ), στην οποία επιδιώκεται η όσο το δυνατόν πιστότερη απόδοση της πρώτης έντυπης έκδοσης του 1645, ενώ στις δεξιές (μονές) η Χρηστική Έκδοση (ΧΕ), στην οποία επιλέγονται ως βάσεις η σημερινή ορθογραφία της νεοελληνικής γλώσσας και το μονοτονικό σύστημα. Στην ουσία η ΔΜ επιχειρεί να αποδώσει, όσο γίνεται καλύτερα, το έντυπο «είδωλο» του Προσκυνηταρίου των Ιεροσολύμων, ενώ η ΧΕ μια πιο εξομαλυμένη μετρικά και ακουστικά προσπάθεια αποκατάστασής του.

Το ποίημα συνοδεύεται από εκτεταμένα ερμηνευτικά, γλωσσικά και ιστορικά σχόλια (σ. 325–640), καθώς και από το λεξιλόγιο, το οποίο συνδυάζει γλωσσάρι και πίνακα κυρίων ονομάτων, περιλαμβάνοντας και τύπους της πρώτης έντυπης έκδοσης (ΔΜ) που δεν γίνονται δεκτοί, είτε διορθώνονται στη χρηστική έκδοση (ΧΕ) ως λιγότερο ή περισσότερο παραφθαρμένοι, αλλά παρουσιάζουν φωνητικό ή άλλο ενδιαφέρον.

Τέλος, στο Επίμετρο (σ. 802–823) εκδίδονται τρία επιπλέον κείμενα. Πρόκειται για τις αυτόγραφες προσκυνηματικές ενθυμήσεις του Κυπρίου ιερομονάχου του Αγίου Όρους, Ιεροθέου του Κουκουζέλη, οι οποίες βρίσκονται στον κώδικα αρ. 176 της Μονής Ξηροποτάμου (17ος αιώνας), ένα απόσπασμα του «ιστορικού» ποιήματος του ιερομονάχου Ιωακείμ Καντσελλιέρη του Κυπρίου Βιβλίον ονομαζόμενον Πάλη, το οποίο φέρει την επικεφαλίδα «Περί της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ», και μια κυπριακή παραλλαγή του Άσματος του Αγίου Γεωργίου.

Συνοψίζοντας, το βιβλίο αυτό αποτελεί μια προκαταρκτική έκδοση που έχει ως κύριο στόχο μια πλήρη και όσο γίνεται πιο απαλλαγμένη από παραναγνώσεις παρουσίαση του ποιήματος. Ο ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ χρησιμοποίησε πλούσια και ενημερωμένη βιβλιογραφία. Η εισαγωγή του επιτυγχάνει μια πλήρη παρουσίαση του κειμένου και του πλαισίου μέσα στο οποίο αυτό εντάσσεται, του συγγραφέα-ποιητή, της γλώσσας και του μέτρου, αλλά και της πρόσληψης του κειμένου. Ο ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ εξετάζει αναλυτικά τις απόψεις μελετητών που ασχολήθηκαν με το ποίημα πριν από τον ίδιο. Οι εκτενείς υποσημειώσεις του δε είναι άκρως κατατοπιστικές, παρέχουν άφθονες πληροφορίες για τα ζητήματα που τίγονται στο κυρίως κείμενο και παραπέμπουν στην απαραίτητη δευτερεύουσα βιβλιογραφία. Η έκδοση του κειμένου ακολουθεί τις αρχές που έχει θέσει ο συγγραφέας, ενώ, παράλληλα, τα σχόλια και το λεξιλόγιο αποδεικνύονται ιδιαίτερω χρήσιμα καθώς βοηθούν στην καλύτερη κατανόησή του.

Keywords

Cyprus; Holy Sites; pilgrimage; proskynetaria